

जे जे आपणासी ठावे, ते ते इतरांसी सांगावे
शहाणे करूनी सोडावे, सकल जन
संरथापक संपादकः
कै. दैविदासशाव रसाश
गोदातीर समाचार
संपादक
केशव घोणसे पाटील

सक्तीची हिंदी म्हणजेच मराठीचा अपमान?

महाराष्ट्रात शालेय वार्गापासून हिंदी शिकविण्याचा अट्टाहास केंद्राकडून केला जातो आहे. पण राज्यकर्त्यांनी इतकं तरी लक्षात घ्यावं की, 'मराठीची वाढ' ही केवळ घोषणामंधून नव्हे, तर धोरणामंधून होते अन्यथा, उद्याच्या महाराष्ट्रात मराठी भाषेची घसरण सुरुच राहील आणि त्याचे दायित्व मग आजचा निर्णय घेणाऱ्यावरच जाईल. महाराष्ट्रात आधीच हिंदी भाषेचे प्राबल्य वाढले आहे. मुंबई, नागपूर, पुणे, संभाजीनगर अशा अनेक शहरांमध्ये हिंदी भाषिक लोकसंख्या मोठ्या प्रमाणात वाढली असून, स्थानिक मराठी भाषकांचा आवाज झाकोळला जातो आहे. अशा वेळी राज्य शासनाने शालेय शिक्षणात हिंदीची सक्ती करणे म्हणजे मराठी भाषेला दुय्यम स्थान देण्याचा प्रयत्न आहे, असा स्पष्ट संदेश जातो. हे चित्र अतिशयोक्त नाही. कारण जेव्हा फेरीवाले मराठी भाषिक असल्यामुळे हाकलले जातात, सोसायट्यांमध्ये मराठी लोकांना घर देण्यास नकार दिला जातो, कार्यालयात मराठी बोलण्यास मज्जाव होतो तेव्हा हे प्रश्न केवळ भाषिक नसून सामाजिकही बनतात. शिक्षण विभागाचा दावा आहे की, हिंदीची सक्ती म्हणजे मराठीचा अपमान नाही. उलट, हिंदी पाठ्यपुस्तकांतील अक्षराट मराठीप्रमाणे तयार करण्यात येणार आहेत, असा युक्तिवाद एसीरीआरटीचे संचालक करतात. मात्र या युक्तिवादाला वास्तवाचा आधार नाही. कारण, मुद्दा अक्षराटांचा नव्हे मुद्दा आहे सक्तीचा. विद्यार्थ्यांवर पहिलीपासून तीन भाषा लादल्यास त्यांच्या बौद्धिक आणि भाषिक विकासावर परिणाम होतो. आजपर्यंत हिंदी शिक्षणातील जात होतीच पाचवीपासून, आणि आठवीपासून संस्कृत व परकीय भाषा निवडण्याचाही पर्याय होता. मग ही नव्या सक्तीची गरज का? केंद्र शासनाच्या धोरणानुसार आता पहिलीपासूनच मराठी आणि इंग्रजीसोबत हिंदी भाषेची सक्ती करण्यात येणार आहे. ही सक्ती केवळ शिक्षण धोरणाचा भाग नसून, त्यामागे असलेली प्रवृत्ती ही चिंताजनक आहे महाराष्ट्राच्या भूमीत मराठी भाषेला गालबोट लावण्याचा हा प्रकार नाही का? देशात 'एक भाषा, एक राष्ट्र' या संकल्पनेच्या आधारावर शिक्षण प्रणाली रचण्याचा प्रयत्न होत आहे, हे उघड आहे. पण भारताचा खरा आत्मा त्याच्या भाषिक, सांस्कृतिक विविधतेत आहे. देशाच्या एकत्रेसाठी संपर्कभाषा आवश्यक आहे, हे मान्य. पण संपर्कासाठी हिंदीच हवी, असा आग्रह धोकादायक आहे. देशातील दक्षिणी राज्ये, जसे की केरळ, तामिळनाडू, कर्नाटक, ही आपल्या भाषिक अस्मितेप्रती जगारुक आहेत. तिथे स्थानिक भाषा हेच व्यवहाराचे माध्यम आहेत. मग महाराष्ट्रातच का ही उदासीनता? मुंबई ही महाराष्ट्राची राजधानी असूनही, तिथे मराठीचा शास गुदमरतोय. सार्वजनिक पाठ्यांपासून ते दैनंदिन व्यवहारांपर्यंत हिंदीचे प्राबल्य वाढते आहे, आणि आता शिक्षणातही तीच भाषा थेट पहिलीपासून लादली जात असेल, तर मराठीची पुढची पिढी तिला केवळ 'घरातील भाषा' म्हणून ओळखेल. भाषेचा समाजातील सन्मान शाळेपासूनच निर्माण होतो. जर त्या शाळेत तील मराठीला दुय्यम स्थान असेल, तर मग आपण मराठीचा अभिमान का बाळायचा? कोणी म्हणेल की, असे असेल तर इंग्रजी शाळेमधून का शिकविले जाते? त्याचे उत्तर असे आहे की, इंग्रजी शिकण्याची गरज वेगळी आहे. ती जागतिक व्यवहाराची भाषा आहे. गरीब-श्रीमंत सगळ्यांनी ती शिकावी, हे सुसंगत आहे. पण हिंदी ही अशी गरज नसून, ती राजकीय दृष्टिकोनातून लादली जात आहे. मातृभाषेतून शिक्षण हे बालमानसशास्त्राच्या दृष्टीने सर्वश्रेष्ठ मानले गेले आहे. यावर जागतिक तज्ज्ञांचे एकमत आहे. मग अशा वेळी तृतीय भाषा म्हणून सक्तीने हिंदी शिकवणे ही शिक्षणशास्त्राच्या विरोधात जाणारी बाब आहे. महाराष्ट्रात अनेक वर्ष 'मराठी भाषेचा अभिमान' ही संकल्पना रुजवली गेली. पण आज तीच भाषा उपेक्षित होत आहे. संस्कृतप्रमाणे मराठीही केवळ ग्रंथापुरती उरु नये, यासाठी आज कृतीची गरज आहे. शासनाने, पालकांनी आणि शिक्षकांनी या निर्णयाच्या विरोधात ठामपणे भूमिका घ्यायला हवी. शिक्षण क्षेत्रात भाषेचा प्रश्न केवळ अभियांत्रिम आणि भाषेचा अभिमान आहे.

इश्वराच्या भक्तीचे अनेक मार्ग आहेत. कोणीतीरी ध्यानधारणेत मन रमवतो, तर कोणीतीरी सेवापूर्वेत तलीन होते. परंतु सामान्य माणसाच्या मनाला भिडणारा आणि सर्वाधिक भाषेस्पर्यांमध्ये म्हणून भक्तीशी अर्थातच भजने. हिंदी चिप्रटांनी या भक्तीपरंपरा नेहीच जागर केला. आजही अशी असंवय गायी आहेत जी केवळ चिप्रटांच्याचे नव्हेत आलेली लोकांची कारणी भाषेचा अविभाज्य भाग जाली आहेत. चिप्रपट हे केवळ मनेनेजांचं माध्यम न राहता, अनेकदा अध्यात्मिक भावनाही जागवणारे तरले आहेत. अनेक वेळा चिप्रपटातील एवांद भक्तीची परिस्थिती बदलवाला टाकत, आशेचा किंवा देत असी मनावय श्रद्धेची जाणीव निर्माण करत. विशेष बाब म्हणून भक्तीपरंपरा फक्त धार्मिक चिप्रटापुरुषे मर्यादित नाहीत. अंकशन, रोमंस, कौटुंबिक धर्मानुष्ठानांची अशी गायी आपल स्थून निर्माण करतात.

१९७५ साली आलेला 'ज्यं संतोषी मा' हा चिप्रपट भक्तीप्रधान चिप्रपटांचं उत्तम उद्दीपन ठरतो. आगदी कमी बजेतपेक्ष्य तराया झालेला हा चिप्रपट तिला लोकप्रिय झाला की त्याने ब्लॉकबस्टर उपरांची यादी गाठली. या चिप्रपटाचे तापीप्रतीक यांद्रे तरुणी तुंपारी ११ मत्रा डे यांनी गयावलेच्या भक्तीपरंपरा मोठी गरज वाता होता. 'करती हूं तुऱ्हगां त्र' या 'मदद करो संतोषी मात' या गायी होण्याचा तालावर उचल घेत.

इतकंच नव्हे तर या चिप्रपटात संतोषी मातेची भूमिका साकारणारी अभिनेत्री अनिता युहा यांना लोकांनी प्रत्यक्ष घ्यायला

पृथ्वी आहे, म्हणूनच रे माणसा, तुझे अस्तित्व!

मानवाला सुखाने जगायचे व आपले अस्तित्व तिकवायचे असेल तर पृथ्वीचा समतोल राखता आला व पृथ्वीचा तिच्या मराविणाशापासून वावाचिता आले पाहिजे. तिचा समतोल राखण्यासाठी मानवाने वृक्षरोपण, वृक्षसंरचन आणि वृक्षांड कमी वाढवणे, प्राणी व पक्षी यांचे कमी होणारे प्रमाण वाढवणे, नद्यांचे जल स्वच्छ ठेवणे, आपल्या सभोवतालच्या पर्यावरणात स्वच्छता राखणे, शेतीत जैविक खांताचा वापर करणे, रासायनिक खेते कमी वापरणे यांकडे कटाक्षाने लक्ष दिले पाहिजे.

वरुंधरा किंवा पृथ्वीदिन हा पृथ्वीच्या पर्यावरण संवर्धन जागृती करण्यासाठी जगार पाळण्यात येतो. आपली पृथ्वी ही सुमारे ४.५० अब्ज वर्षांपूर्वी तयार झाली. अमेरिकेंद्र एप्रिल रोजी हा दिन पालला जातो, तर संयुक्त राष्ट्रे २० वर्षां रोजी, म्हणजे सूर्य पृथ्वीच्या विषुवाचाच्या थेट सापोर असण्याच्या दिवशी-संपातविंदू होतो, तोच पृथ्वी दिन पालतात. महाभारातामध्ये भारताच्या वर्णन-प्रमाणेच जगातील अन्य भौगोलिक स्थळांचे वर्णन आढळते. उदा. मंगोलियाचे गोवी वाळवंद, इंजिसची नाईल नदी, लाल समुद्र इत्यादी इत्यादी. तसेच महाभारातालच्या भीषण पर्वतील जम्बुंड-विनिमण पर्वतांत संपूर्ण पृथ्वीची मानविते लक्ष दिले आहे.

सुर्दसनं प्रवक्ष्यामि द्वीपं तु कुरुन्दन्। परिमण्डलाले महाराज द्वीपांसी चक्रमंस्थितः॥

यथाहि पुरुषः पर्येदादृपं मुख्यामप्तमः॥ एवं सुर्दसनंदीपो दृप्यते चन्द्रमण्डले॥

द्विरंगं पिप्पलस्तवं द्विरंगेच शशो महान्॥

याचा अर्थ- हे कुरुन्दन! सुर्दसनं नावाचे हे द्वीप चक्रप्रामाणे गोलाकार पर्वत आहे. ज्याप्रमाणे पुरुष आराशात आला चेहरा बघतो, त्याच्याप्रमाणे ही द्वीप चंद्रावरती दिसते. याच्यातील दोन अंशामध्ये पिप्लाची पाने आणि दोन अंशामध्ये मोठा सप्तांश दिसतो.

पृथ्वी दिनासाठी जॉन मकडांनेल याने बनव-

लेला अनविकृत ध्वज पर्यावरण रक्षणाची शिकवण तिचे अंतर साधारणपणे १४,९५,९७,९१० किमी एवढे आहे.

पृथ्वीला स्वतः

भोवती एक प्रदिक्षिणा

पूर्णे करण्यास २४

तोस लागतात. तसेच

सूर्यांसी प्रदिक्षिणा

पूर्णे करण्यास ३६५

दिवस लागतात. या ३६५

दिवसांच्या कालावधीतील

आपण एक वर्ष म्हणतो.

पृथ्वी तिच्या स्वतः भोवती

फिरण्याच्या आसापासून

२३,५ अंशांसी कललेली

आहे. याच स्थितीत ती

स्वतः भोवती व सूर्यांसी

जलमंडळात मुख्यतः महासागर आहे, परंतु तांत्रिक

रूपां किंवा फेल्स फेल्स

प्राणीक आहे. याच तेथे वास्तव्याचे प्राणी

प्रदक्षिणाविला जातो. अमेरिकेका

सिनेटर गेलोडै नेल्सन यांने २२ एप्रिल १९७० रोजी

पहिल्यांदा पृथ्वी दिन

स्मार्ट शेतकरी, स्मार्ट शेती

ॐ पीक वाढ, जमिनीनुसार पाणी नियोजन

उसाला लागणाऱ्या पाण्याची गरज प्रामुख्याने जमिनीचा प्रकार, हवामान विभाग, तापमान, मशागत पद्धती, पाणीवापर कार्यक्षमता यावर

अवलंबून असते. उगवणीच्या अवस्थेत

(४५ दिवसांपर्यंत) १२ टक्के पाणी, फुटवे
फुटण्याच्या अवस्थेत (४५ ते १२० दिवस) २२
टक्के पाणी, मुख्य वाढीच्या अवस्थेत (१२०
ते २७० दिवस) ४० टक्के पाणी तर पक्व
दोमान्ना अवस्थेत (३१० ते ३६० दिवस)

हाण्याच्या अवस्थत (२७० त ३६० दिवस) २६ टक्के पाण्याची गरज असते. सध्या पाणीटंचाईचा फुटवे, संख्या, कांड्यांची संख्या आणि वारीता परिस्थापनेके घडते

सख्या आण वाढावर पारणाम हाऊ शकता.
 पिकाच्या वाढीच्या वेळी खते घेण्याची
 प्रक्रिया चालू असते आणि त्यासाठी मुळांच्या
 कार्यक्षेत पुरेसा ओलावा असणे गरजेचे
 आहे. प्रामुख्याने सुरू आणि पूर्वहंगामी
 उसाला पाण्याचा ताण जाणवतो.

संवेदनशील अवस्था	कालावधी	पाणी देण्याचे दिवस		
		हलंकी	मध्यम	भारी
उगवणीचा कालावधी	४५ दिवसांपर्यंत	५-६	६-७	८-१०
फुटवे फुटणे	४५ ते १२० दिवस	६-७	७-१०	१२-१५
मुख्य वाढीचा काळ	१२० ते २७० दिवस	७-८	१०-१२	१२-१५
ऊस पक्व होण्याचा कालावधी	२७० ते ३६० दिवस	१०	१२-१५	१५-२०

पाचट आच्छादन

⊕ पाचट आच्छादनामुळे जमिनीला भेगा पडण्याची प्रक्रिया लांबते. बाष्णीभवनाचा वेग कमी होते. जमिनीची पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता वाढते. पाण्याच्या पाळव्यांतील अंतर वाढवता येते. लागण केलेल्या उसासमध्ये कार्यक्षम सात पाने ठेवून वाळलेली ४ ते ५ पाने काढून त्याचे सरीमध्ये आच्छादन करावे. अत्यंत तीव्र उन्हाळा जाणवत असलेल्या ठिकाणी पाचटाचे आच्छादन उपयोग ठरते. उसाची तोडणी केल्यानंतर हेक्टरी ७.५ टन ते १० टनांपर्यंत पाचट निघते. कडक उन्हाळ्याच्या परिस्थितीत या पाचटाचा वापर आच्छादनासाठी करावा. त्यामुळे बाष्णीभवन कमी होते.

करावा, त्यामुळे बाजानवण करावा होता.
उन्हाळ्यामध्ये दिवसा तापमान आणि उष्णता जास्त
असल्याने ओलावा थोपविण्यासाठी आच्छादनाचा
वापर करावा. हे आच्छादन ठिकब सिंचनासोबत
वापरणे जरुरीचे आहे. पाण्याच्या देन पाळ्यांतील
अंतर १५ दिवसांवरून २१ दिवसांपर्यंत वाढवता येते.
आच्छादन केलेले पाचट मोठ्या बांधणीच्या वेळी
जमिनीत गाडावे. पाणी बचतीसाठी शेतामध्ये सरी
आड सरी पाचट टाकून पाण्याची बचत करता येते.
पाचटाच्या वापरामुळे दोन महिने पाण्याचा ताण
पडलेले पीक वाचवता येते. पाचट आच्छादनामुळे
जमिनीचे तापमान राखले जाते, त्यामुळे मुळांची व
भरपूर प्रमाणात होते. ऊस लागवड केल्यानंतर दीड
महिन्यापासून चार महिन्याच्या उसात पाचट टाकणे
शक्य होणार आहे. त्यासाठी पाचट किंवा त्याची

कुट्टी आच्छादनासाठी वापरावी. या तंत्राने महिन्याला
एका पाण्याच्या पाळीवर ऊस वाचविणे शक्य आहे.
आडसाली व पूर्वहंगामी ऊसमध्ये पाण्याचा ताण
पडल्यास एका आड एक सरीतून पाणी द्यावे. उसाची
खालील पक्व पाने काढून त्याचे सरीमध्ये आच्छादन
करावे. पट्टा पद्धतीने लागवड केली असल्यास ठिबक
सिंचन पद्धतीचा अवलंब करावा. पीक तण्यिरहित
ठेवावे. ज्या सरीला पहिल्या रोटेशनला पाणी दिले
आहे, त्यानंतरच्या सरीला दुसऱ्या रोटेशनला पाणी
द्यावे. यासे ५० तक्ते पाण्याची तंत्र देवा यात्रे

स्मार्ट शेतकरी, स्मार्ट शेती

ऊस शेतीः उन्हाळ्यात हव्या प्रभावी सिंचन उपाययोजना

पाणी हा ऊस उत्पादनातील अतिशय महत्वाचा व निर्णायिक घटक आहे. उन्हाळ्यात पाण्याचे काटेकोर नियोजन आणि व्यवस्थापन करणे हे ऊस उत्पादनासाठी आवश्यक आहे. आर्थिकदृष्ट्या शक्य असल्यास ठिबक सिंचन पद्धतीचा अवलंब करावा. मात्र ज्या शेतकऱ्यांना ते शक्य नाही, त्यांनी प्रवाही पद्धतीची कार्यक्षमता कशा प्रकारे वाढवता येईल, याची माहिती आपण घेऊ....

A close-up photograph of a dense field of sugarcane plants. The plants have tall, green, blade-like leaves and thick, light-colored stalks. The perspective is from a low angle, looking up through the foliage towards a bright sky.

उन्हाळ्यातील हवामान
अनुमानवनिर्मित अडचणी...

भूगर्भातील पाण्याची पातळी झापाट्याने खालावत जाते. कालवे व उपसा जलसिंचन योजनांखालील पाण्याच्या पाळीतील अंतर वाढत जाते. विजेचा पुरवठा कमी प्रमाणात होतो. भारनियमनात वाढ होते. त्यात खंड पडतो. हवेतील तसेच जमिनीतील तापमान वाढते. हवेतील तापमान काही वेळा ४५ ते ४८ अंश सेल्सिअसपर्यंत जाते. ऊस पिकाचेही तापमान वाढते. वेगवान व शुष्क हवेमुळे जमिनीतील आणि ऊस पिकातील ओलाव्यात झापाट्याने घट होते. एकूणच बाष्णीभवनाचा वेग वाढतो. उन्हाळ्यात दिवसाचा कालावधी जास्त असते. दिवसाच्या व रात्रीच्या तापमानातील फरक कमी होते म्हणजे रात्रीचे तापमानही वाढलेले असते. मुळांभोवती तापमान वाढून त्यांची कार्यक्षमता कमी होते, परिणामी, मुळांद्वारे पाणी व अन्नद्रव्यांच्या शोषणात घट होते. उसाच्या पानावरील पर्णंद्राद्वारे होणारे बाष्णोत्सर्जन (ट्रान्स्परेशन) कमालीचे वाढते. या सर्व परिस्थितीमुळे ऊस पिकास पाण्याचा ताण बसतो. पिकाची समाधानकारक वाढ होत नाही. पाणीटंचाईमुळे ऊस पिकाच्या वाढीवर अनिष्ट परिणाम होतो. मुख्यत्वे वाढीच्या अवस्थेत असलेल्या आडसाली व पूर्वहंगामी उसाच्या उत्पादनावर विपरीत परिणाम होतो. अंतिमत: उत्पादनात लक्षणीय घट होते.

पाण्याच्या ताणाचे दुष्परिणाम

ऊस पिकाची पाने बुडख्याकडून शेंड्याकडे वाळत जातात. मुळांची कार्यक्षमता घटते, त्यामुळे पाणी व अन्नद्रव्यांचे अपुरे शोषण होऊन प्रकाश संश्लेषणाची क्रिया मंदावते. अन्नरसाचे विविध भागांना होणारे वहन कमी होऊन पानातील हरितद्रव्यांचे प्रमाण घटते. उसातील तंतुयम् पदार्थांचे प्रमाण वाढून उसात धरीचे प्रमाण वाढते. पूर्वहंगामी व आडसाली उसाची वाढ खुंटते. कांड्यांची लांबी व जाडी कमी होते. उसाचे वजन घटते. सुरु हंगामात लागवड केलेल्या व खोडवा पिकात फुटव्यांचे प्रमाण कमी राहते. परिणामी, गाळ्यालायक उसाच्या संख्येत घट होऊन उत्पादन कमी येते.

ऊस उत्पादनातील घट टाळण्यासाठी प्रवाही सिंचन पद्धतीत काही उपायोजनांचा अवलंब पायदेशीर ठरू शकतो. प्रवाही सिंचन पद्धतीत उपलब्ध पाण्याचा कार्यक्षम वापर करण्यासाठी लांब सरी, एका आड एक सरी किंवा जोड ओळ पट्टा पद्धतीचा वापर करावा. प्रवाही सिंचनाचे पाट व दांड स्वच्छ ठेवावेत. मे महिन्यातील उपलब्ध पाणी विचारात घेऊन आपल्या शेतातील ऊस उपकाचे क्षेत्र ठरवले पाहिजे. ते त्यानुसार मर्यादित ठेवावे. लांब सरी पद्धतीमध्ये दोन पाल्यांतील अंतर कमी ठेवावे. प्रत्येक सरीतून उपलब्ध पाण्याचा प्रवाह जास्त खोलीच्या भारी जमिनीत १ ते १.५ लिटर प्रति सेंकंद, मध्यम जमिनीत २ ते २.५ लिटर प्रति लिटर पाणी आणि हलक्या जमिनीत २.५ ते ३ लिटर प्रति सेंकंद याप्रामाणे विभागून द्यावा. ऊस पिकाची खालील वाळलेली पाने काढून ती आच्छादन म्हणून सरीत पसरावीत. पाचट आच्छादनाने पाण्याच्या दोन पाल्यांतील अंतर वाढवित येते. किमान पाण्याच्या ३ ते ५ पाणीत बचत होते. शेताच्या बाहेरील बाजूस साधारणपणे एक मीटर पट्टाचे पाचट काढू नये. पीक नेहमी तरणविरहित ठेवावे. म्हणजे उपलब्ध असलेल्या पाण्यात तण वाटकरी न होता पाण्याचा उसासाठी पुरेपूर उपयोग होईल. सेंद्रिय व जैविक खतांचा वापर वाढवावा. पाण्याची उपलब्धता पाहूनच रासायनिक खतांचा वापर करावा. पाण्याचे दुर्भीक्ष असल्याने उसास पोटेश खताची २५ टक्के मात्रा अधिक द्यावी. दर २२ दिवसांनी दोन टक्के म्हुरेट ऑफ पोटेश अधिक दोन टक्के युरिया (प्रत्येकी २० ग्रॅम प्रति लिटर पाणी) यांचे मिश्रण करून फवारणी करावी. पाण्याचा ताण असताना रासायनिक खतांचा वापर जमिनीतून करण्याएवजी मल्टिन्यूट्रियंट (मॅक्नो आणि मायक्रो) द्रवरूप खतांचा १ टक्के (१० ग्रॅम प्रति लिटर पाणी) या प्रमाणे १ महिन्याच्या अंतराने तीन फवारण्या कराव्यात. पट्टा किंवा जास्त अंतरावरील लागवड पद्धतीत मधल्या पट्ट्यात हलकी अंतरमशागत (कुळवणी) करावी. पाण्याचा ताण असलेल्या परिस्थितीत काणी व गवती वाढ या रोगांचा आणि खोडकीड, कांडी कीड, वाळवी अशा किडीचा प्रादुर्भाव वाढतो. काणी व गवती वाढ रोगग्रस्त बेटे मुळासहित काढून नष्ट करावीत. खोडकिडीच्या नियंत्रणासाठी ट्रायकोग्रामा चिलोनीस या मित्र कीटकाचा अथवा कामगंध सापळे यांचा वापर करावा. १५ मार्चच्या पुढे उसाची नवीन लागवड करू नये. तुटण्याचा उसाच्या खोडव्याचे योग्य व्यवस्थापन उदा. पाचट आच्छादन, पाचट प्रक्रिया (युरिया, सिंगल सुपर फॉस्फेट आणि पाचट कुजिविणाच्या जिवाणांचा वापर), बुडखांची जमिनीलगत छाटणी, नांग्या भरणे आणि मल्टिन्यूट्रियंट द्रवरूप खतांची फवारणी ही कामे करावीत.

ਮੁਹਾਰੀ ਚੀ ਕਾਲਜੀ

उन्हाळ्यातील वाढलेल्या तापमानाचा परिणाम
म्हणीमध्ये लक्षणीय पद्धतीने जाणवतो. वर्षभर
दूध उत्पादनासाठी उन्हाळ्यात म्हणीचे योग्य
प्रकारे संगोपन केल्यास दुग्ध उत्पादन व प्रजनन
योग्य राहन उन्हाळ्यातही अधिक फायदा मिळतो.

जास्त तापमानाचा म्हशीवर होणारा परिणाम

- म्हशीच्या कातडीमध्ये घामग्रंथीचे प्रमाण कमी असते. त्यामुळे शरीरातील घामग्रंथीद्वारे तापमान नियंत्रण ही किया दिसून येत नाही. यामुळे म्हशी वाढलेल्या तापमानाला लगेच बळी पडतात. यामुळे त्यांच्या शरीराचे तापमान वाढते.
  - म्हशीचा रंग हा गडद काळा असतो. त्यामुळे सूर्योकरणे ही काळ्या रंगात लवकर व जास्त प्रमाणात शोषली जातात. यामुळे म्हशीच्या शरीराचे तापमान जास्त वाढते.
  - शरीरातील वाढलेल्या तापमानामुळे म्हशीची भूक मंदवते. साधारणपणे म्हशीची खाद्य खाण्याची क्षमता २५ ते ३० टक्के इतकी कमी होते. यामुळे खाद्यघटकाच्या कमतरतेमुळे दुधाचे उत्पादन ५ ते ७ टक्के इतके कमी होते. कमी खाद्यामुळे म्हशीच्या पोटातील सामू (ph) बदलतो व आम्लता वाढते.
  - शरीराचे तापमान नियंत्रित राहण्यासाठी, शरीरातील खनिजे तसेच सोडिअम, पोटेशियम इत्यादीचे जास्त उत्सर्जन होते.
  - वाढलेल्या तापमानामुळे शरीरातील पाण्याची पातळी फारच कमी होते. यामुळे म्हशींना अशक्तपणा, जाणवतो व भूक मंदवते. यामुळे दूध उत्पादन कमी होते.
  - म्हशींना जर उन्हात बांधलेले असेल तर प्रखर सूर्योकरणामुळे शरीरातील संप्रेरकाचे संतुलन बिघडल्यामुळे काही म्हशीचा कालावधी पूर्व किंवा गर्भपात होतो यामुळे आर्थिक नुकसान होते.
  - म्हशी मुलातच शांत किंवा मुका माज दाखवितात. माजाची लक्षणे म्हशीमध्ये तीव्र नसतात. उन्हाळ्यात आणखीन परिणाम होऊन म्हशी उन्हाळ्यात माजावर येत नाहीत. माजावर आलेल्या म्हशीच्या माजाचा कालावधी कमी राहतो (६ ते ८ तास). बहुतांश म्हशी रात्रीचा माज दाखवतात व शांत माजामुळे माजाचे निदान होत नाही.
  - उन्हाळ्यात म्हशीमध्ये माज निदानानंतर गर्भधारणेचे प्रमाण कमी असते. गर्भ तयार झाल्यावरही अति उष्ण तापमानामुळे गर्भ
  - उन्हाळ्यात म्हशींची भूक कमी होते. त्यामुळे त्यांना खाद्य घटकाची कमतरता जाणवते. याची भरपाई करण्यासाठी म्हशीच्या खाद्यामध्ये जास्त ऊर्जा देणारे घटक उदा. तेल, फॅट इत्यादीचा वापर करावा. लवकर ऊर्जा मिळण्यासाठी ऊसाची मळी किंवा गूळ इत्यादीचा वापर करावा. यामुळे ऊर्जा तयार होऊन दूध उत्पादन टिकून राहील.
  - म्हशींना सकाळी १० ते संध्याकाळी ५ या वेळेत खाद्य देऊ नये. म्हशींना जेव्हा बाहेरील तापमान कमी असेल त्यावेळेस कुट्टी केलेला कडबा किंवा मका, बाजरीची कुट्टी द्यावी. शक्यतो संध्याकाळी ६ ते सकाळी १० वाजेपेंत चारा
  - शरीरावाटे बाहेर पडणारी खनिजे, सोडिअम व पोटेशियम यांची पातळी टिकवण्याकरिता खाद्यामध्ये खनिज मिश्रण द्यावे व सोबत दररोज ५० ग्रॅम मोठे/जाडे मीठ द्यावे.
  - म्हशींना कमीत कमी ४ ते ५ वेळा थंड पाणी पाजावे. शक्यतो २४ तास पाण्याचा पुरवठा असल्यास उन्हाचा परिणाम कमी जाणवतो आणि दूध उत्पादन टिकून राहण्यास मदत होते.
  - खाद्यात दररोज ५० ग्रॅम खाण्याचा सोडा दिल्यास पोटातील (ph) सामू हा टिकून राहून खाद्याचे पचन उत्तम होते. याचा थेट दूध उत्पादनावर चांगला परिणाम

खाद्याचे नियोजन

जागतिक वसुंधरा दिनानिमित्त 'पर्यावरण वाचवा वसुंधरा सजवा' उपक्रमात सहभागी व्हा!

२२ एप्रिल ते १ मे या कालावधीत राज्यात विविध उपक्रम साजरे होणार

मुंबई-पर्यावरणाचे संवर्धन व संरक्षण करण्यासाठी जागतिक वसुंधरा दिन १ मे २०२५ या कालावधीत पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभागाच्या वर्तीने राज्यात 'पर्यावरण वाचवा वसुंधरा सजवा' हा उपक्रम राबविण्यात येणार आहे. या उपक्रमात सर्वांनी सहभागी व्हावे, असे आवाहन पर्यावरण व वातावरणीय बदल विभागाच्या मंत्री पंकजा मुंडे यांनी केले आहे.

'पर्यावरण वाचवा वसुंधरा सजवा' या उपक्रमातील मंत्री पंकजा मुंडे या स्वतः २२ एप्रिल रोजी या मुंबईतील पवर्डी तलाव येथे स्वच्छता मोहिनेत सहभागी होणार आहेत. या उपक्रमात सर्व नागरिकांनी सहभागी व्हावे, असे आवाहन श्रीमती मुंडे यांनी केले आहे.

श्रीमती मुंडे महानाल्या, २२ एप्रिल हा जागतिक वसुंधरा दिवस आहे. या

दिवशी आम्ही पर्यावरण वातावरणीय बदल विभागामार्फत एक अंतर्यात वांगटी संकलनामा राबवत आहेत. ती मंकलनामा म्हणजे जागतिक वसुंधरा दिवसाच्या पासून म्हणजे, २२ एप्रिल ते १ मे महाराष्ट्र दिनापर्यंत विविध उपक्रम राबविण्यात येणार आहेत. जसे आपण नवरात्र साजरा करतो, नऊ दिवस देवीच्या विविध रूपांची पूजा करतो, आराधना करण्यासाठी हे नऊ दिवस विविध कार्यक्रमात आपण सर्वांनी राबवावत. २२ एप्रिल रोजी या कार्यक्रमाची मुख्यावात होणार आहे. मी स्वतः २२ एप्रिल रोजी पवर्डी लेक मुंबई येथून स्वच्छतेची सुखवात करणार आहे. दि. २२, २३ आणि २४ एप्रिल रोजी आपण सर्वांनी आपापल्या भागातील, आपल्या गावातील, आपल्या तालुक्यातील, आपल्या जिल्ह्यातील, आपल्या महानगरातील, नगरातील पाण्याचे विविध स्थोत साफ करायचे आहेत. नद्या,

नाले, तलाव ह्यांची स्वच्छता करायची आहे. ग्रामपंचायतीच्या ग्रामसेवकापासून ते जिल्हा परिषद साईंओपर्यंत, तलावाचापासून ते जिल्हाधिकारीपर्यंत, ग्रामपंचायतच्या सरपंच, सदस्यापासून ते जिल्हा परिषद अध्यक्षापर्यंत आणि आमदार, खासदार, पालकमंत्री या सर्वांनी यांमध्ये सहभाग घ्यावा, असे आवाहन श्रीमती मुंडे यांनी केले आहे.

यावोबर शासकीय यंत्रणासमवेत वेगवेगळ्या संघटना, स्वयंसेवी संस्था यांनी देखील यांमध्ये सहभाग घ्यावा. नवीनाले, सरोवर स्वच्छ कणाऱ्या लोकप्रतिनिधीचे, अधिकार्याचे आणि सामाजिक संस्थेचे मूल्यमापन करून त्यांचासुद्धा जिल्हा पातळीवर पालकमंत्र्यांच्या हस्ते घ्यजारोहणानंतर सन्मान होईल आणि राज्यभारातुन अशा अंतर्यांत चांगल्या काम केलेल्या लोकांचा राज्यपातळीवरही सन्मान होईल, असेही त्यांनी यांवेळी सांगितले.

परदेशात नोकरीचं आपिष,
अनेकांची फसवणूक

मुंबई : २०२२ ते २०२४

दरमान, कंबिडियातील भारतीय

मिसन्डारे १,१६७

भारतीय

नागरिकांची सुटका

करण्यात मदत करण्यात आली. काही महिन्यांपूर्वी, पराराष्ट्र मंत्रालयाने मशेयासप्द कंपन्यानी बनावट नोकरीच्या जवळपाई दिल्याची प्रकरणे नोंदवली होती. परदेशी नोकरीच्या जवळपाई सोशल मीडियातून प्रसरल्या गेल्या होत्या. भारतीयानांनी कंबिडियासह आप्रेय आशियाई देशांमध्ये नोकरीच्या संधंंयो आपिष देशांमध्ये नोकरीच्या

मुंबई : प्रभादेवी येथील एलॉन मस्क यांनी आईसाठी सिद्धिविनायक मंदिर हे केवळ फुले पाठवल्याचा फोटो माये मस्क यांनी सोशल मीडियावर पोस्ट केला. त्यानंतर आज माये मस्क यांने सिद्धिविनायक मंदिरातील फोटो सोशल मीडियावर व्हावरल होत आहेत. या फोटोंमध्ये त्यांच्यासमवेत अभिनेत्री जॅकलिन फर्नांडिसदेखील दिसत आहे.

माये मस्क यांनी 'ए त्रुमन मेक्स अ प्लान' हे उपस्तक तिलिहल असून, त्या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीच्या प्रकाशन सोहळ्यासाठी माये मस्क मुंबईत दाखल झाल्या आहेत. आज त्यांच्या हस्ते त्यांच्या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीच्या प्रकाशन करण्यात आले. यांनी 'राजकमल बुक्स'ला टॅग करून पुस्तकासोबत एक फोटोही सोशल मीडियावर शेअर केला आहे. या फोटोमध्ये त्यांनी पुस्तकाची हिंदी आवृत्ती भाषांतरीत करून प्रकाशित केल्याबद्दल राजकमल बुक्सचे आभार मानले आहेत.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

मेक्स अ प्लान' हे उपस्तक

तिलिहल असून, त्या पुस्तकाच्या हिंदी आवृत्तीच्या प्रकाशन सोहळ्यासाठी माये मस्क मुंबईत दाखल झाल्या आहेत. आज त्यांनी 'राजकमल बुक्स'ला टॅग करून पुस्तकासोबत एक फोटोही सोशल मीडियावर शेअर केला आहे. या फोटोमध्ये त्यांनी पुस्तकाची हिंदी आवृत्ती भाषांतरीत करून प्रकाशित केल्याबद्दल राजकमल बुक्सचे आभार मानले आहेत.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

संस्थापक एलॉन मस्क यांच्या बाबत जगभार कुरुहल असतांन, त्यांच्या आइन भारतात आगमन झाले आणि उपस्थित भाविकांमध्ये उत्सुकता निर्माण झाली.

टेस्ला आणि स्पेसएक्सचे

स

